

CINKOTA

A római hódítások idején Cinkota a barbár törzsek határvidéke. A tatárjárás után IV. Béla a Nyulak szigetén élő Domonkos apácarendnek ajándékozta ezt a területet. Az alapítólevélben olvasható először: Scyngata (Cinkota). Buda török elfoglalása után az apácák végleg elhagyták a Nyulak szigetét és Cinkota neve már csak a török adókönyvekben bukkan fel. Bár a település nem pusztult el a 150 éves megszállás alatt, a fejlődés visszacsúszott. A XVI. század második felében lakossága 80—100 főre tehető, de a török kiűzése után készített összeírásban, 1690-ben az elhagyott helységek között szerepel. A földbirtokos Beniczky Tamás váci kapitány felvidéki birtokáról szervez telepeket. Vallásszabadságot, földet, alacsonyabb úrbéri terheket ígér. A telepesek a földesúrral szerződést kötöttek. Három rhenusi forint évi illeték lefizetése ellenében egy telkesgazda 27 hold szántóföldet, 8 szekér szénáttermő rétet, szőlőnek való földet és házhelynek való telket kapott. Így a cinkotai betelepültek szabadabb jogállapotban éltek, mint a jobbágyok.

A „paradicsomi állapotok” a XVIII. század második felében már erősen megváltoztak. Következett a szerződésesszégések ideje. Új terhek: füstpénz, csirke-

borjúpénz, vajszolgáltatás még azoktól is, akiknek nem volt tehene. A szabadságharc jobbágyfelszabadítási törvénye igaz, hogy jogilag szabadá tette a jobbágyokat, de meghagyta a földesúri birtokokat. Az 1867-es kiegyezés után a főváros és környéke gyors fejlődésnek indul. Bár Cinkota megőrizte eredeti falusi arculatát, a földnélküli parasztok Budapest gyáraiba áramlottak, munkát keresve. Ugyanez a folyamat játszódik le országosan is. Sokan telepednek meg Cinkotán és vásárolnak részletre telket a földbirtokosok parcellázta területeken. Így alakul ki rövidesen *Mátyásföld*, *Sashalom* és az egyik Beniczky-rokon birtokán a Pejácsevics telep.

A fejlődés kényszeríti ki a Keleti pályaudvar és Cinkota között az 1888-ban megnyitott helyi érdekű vasutat, amit a századfordulón Kerepesig, majd 1910-ben Gödöllőig építenek tovább. Kezdetben mozdonyvontatású, de 1911-ben villamosítják az egész vonalat.

A fővárosra és a peremtelepülésekre jellemző ipari fejlődés csak erőtlen nyomokban található Cinkotán. A Beniczky-birtokon *sóderbányákat* nyitottak az örökösök és *téglagyárat* építettek. A mai HÉV javítóüzem területén Heuffel Sándor *lámpaáru* és *cseppfolyósgázgyárat* alapított, míg a mai földművelésszövetkezet fő-

liaüzemének helyén Prepeliczay Árpád *fonalfestő* és *fehértőgyára* dolgozott. Ezzel le is zárható Cinkotán a gyáripár felsorolása. Ami viszont érdekes és eltérő a többi Pest környéki településtől: az *iparosok nagy száma, szervezetsége, és az iskolai oktatás színvonala*. 1920-ban alakul a Cinkotai Önálló Iparosok Köre, saját székházzal, könyvtárral, színházteremmel és az Általános Ipartestület, amelynek 1937-ben mintegy négyszáz tagja van. Az első iskola 1709-ben épült, az evangélikus templommal egyidőben. A katolikus iskola alapítási ideje ismeretlen, de valószínűleg a XIX. század elejére tehető. A polgári fiúiskola indulásakor magánjellegű volt, s csak később vette át a Faluszövetség. A cinkotai gimnázium és leánykollégium százéves eredete a Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesülete VII. kerületi, Háromdomb utcai (ma Damjanich utca) iskola és árvaház épületében található. Innen került át az intézet 1906-ban Cinkotára.

Érdekesen alakult Cinkota gazdasági, közigazgatási és politikai fejlődése is. Amíg a múlt század hetvenes éveiben a gödöllői járásnak ezen a területén Cinkota az egyedüli önálló község, a tömeges parcellázások, a termőföld csökkenése és az ipar terjeszkedése, egymás után alakítja ki az önálló községeket. Így jött létre 1903—1933 között Rákosszentmihály, Sashalom, Mátyásföld. A terület *magvát* képező Cinkota — bár lakosai a pesti piacok-

kal, gyárral mindennapos kapcsolatban álltak — elmaradottabb, falusias viszonyok között élt. Éppen ennek ismeretében hat meglepőnek a szervezett politikai élet. A századforduló után már működik a *vasasszakszervezet* helyi csoportja és 1918-ban Szociáldemokrata Pártkör alakul. 1919. február 23-án létrehozzák a Néptanácsot és a Földosztó Bizottmányt és rá egy hónapra a helyi direktóriumot. A Tanácsköztársaság hét helyi vezetője a bukás után több éves börtönt szenvedett. De a községi képviselőtestület 1919. decemberi üléséről felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint „... a községi alapok érték- és készpénzkezelési a Munkástanács gazdálkodása alatt károsodást nem szenvedtek. Viszsaélést a leggondosabb nyomozás sem tudott kimutatni...”.

A Tanácsköztársaság leverése sem tudta Cinkota legjobb erőinek szervezkedését bénítani. Már 1919 augusztusában be kellett tiltani a csendőrsnek Szlaukó Mihály lakásán a helyi fúvószenekar zeneiskoláját kommunista összejövétel gyanúja miatt. 1922-ben az *SZDP cinkotai szervezetének felhívására* a képviselőválasztás napján *mindenütt zászlott a munka*. Rá egy évre megalkalul a Weisz vendéglőben a vasasszakszervezet csoportja. A leventetörvény tömeges megsértése címén kirótt büntetések miatt nőtt a feszültség. Akik nem fizették a bírságot, azoknál elrendelték az árverést. Teljes kudarc: *a lakosság körében nem akadt verő*.

A mai olvasó számára ta-

lán jelentéktelenebb eseménynek tűnik egy-egy politikai gyűlés, kisebb-nagyobb összecsapás 2 fillér béremelésért, a korszakra jellemző sztrájkok láncolata, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk ennek az időnek jól szervezett rendőri hálózatát, a katonai behívók lehetőségét, a nyomorszínt, s azt, hogy ezek a név nélküli harcosok adták 45 után a társadalmi átalakulás pozitív magját.

Cinkota 1944. december 30-án szabadult fel a 2. Ukrán Front és a 4. Román Hadosztály előnyomulásával.

A háború pusztítása, összehasonlítva például Budapesten, itt nem volt jelentős és a kialakult kisparaszti gazdaságok is enyhítették az alapvető ellenállási gondokat. Ami viszont említést érdemel és összefügg az előbbiekkal, hogy a földreform első sorban házhelykiosztásban realizálódott; 612 házhelyet osztottak ki Cinkotán. A későbbiekben a mezőgazdaság átszervezése hozta meg e területen a gyökeres változást. A 200 holdon alakult Aranykalász Tsz vette át az állattenyésztést, a takarmánytermelést és a táblásított nagyüzemi zöldségtermesztést, míg a megmaradt egyéni földek az önállatáson kívül a konyhakerti árutermelést vállalják.

Az ipar jelenléte ma sem jellemző Cinkotára. Különböző szolgáltató jellegű szervezeteket, magánkisiparosok mellett a korszerűsített HÉV-javítóműhely és az 1952-ben épült

AURAS autókalkatrézgyár képviseli a nagyüzemi termelést. Ugyanígy nem alakult ki Cinkotán lakótelep sem. Ami viszont az urbanizáció jele, hogy a hagyományos paraszti porták eltűnében vannak, új családi házak egész sora mellett a régi épületek is átalakulnak, modernizálódnak. Az új szerelvényekkel felgyorsult HÉV-en kívül több buszjárat biztosítja a szoros kapcsolatot Cinkota és a város belső területei között.

Ami viszont itt is előkelő helyen áll a tanácsi gondok listáján, az a közművesítés hiánya. Általános jelenség és kivétel nélkül jellemző mindazokra a településekre, amelyek 1950-ben kerültek a fővároshoz. A villamosítás megtörtént, de a víz-, csatornahálózat építése *sokáig nem mondható befejezettnek*. Zeneszórakozóhely, melegkonyha-éterem, presszó: a hiánylistán van. Ugyanígy megoldásra vár a kereskedelmi hálózat építése. Néhány korszerű üzlet, ABC-áruház már működik, de nem szüntek meg még a falusi szatócsboltok sem. A legtöbb az iskolák területén történt. Nemesek a meglevők bővültek és kaptak korszerű felszerelést, hanem egy új iskola is épült.

A háború előtti főváros vezetői éppen a Pest környéki települések elhanyagoltsága miatt idegenkedtek egy, csatolással kialakítható Nagy-Budapesttől. *A mai tanácsokra hárult ez a feladat is*. A tegnapi falukból, külvárosokból, modern világvárost építenek. A haladás Cinkotán is mérhető.

Pesold Ferenc